

Оптимізація засобів наочності під час проведення практичних занять з тактико-спеціальної підготовки у військових ВНЗ

Олексій Миколайович Демченко¹

Опубліковано	Секція	УДК
30.10.2024	Освіта/Педагогіка	378.6:355

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14043799>

Анотація. У статті розглядається значення засобів наочності для тактико-спеціальної підготовки курсантів у військових вищих навчальних закладах. Проведено аналіз сучасних технологій, таких як віртуальна реальність, інтерактивні тренажери та мультимедійні симуляції, що сприяють ефективному засвоєнню тактичних знань і навичок. Запропоновано класифікацію засобів наочності на основі їх функціональної специфіки та особливостей використання у військовій освіті. У результаті дослідження розроблено нові принципи оптимізації наочних засобів, що враховують реалістичність, інтерактивність та національно-патріотичну спрямованість навчання, орієнтовані на підвищення професійної підготовки військових фахівців. Дослідження є вагомим внеском у розвиток методологічної бази військової педагогіки, що відповідає вимогам сучасної обороноздатності країни.

Ключові слова: тактико-спеціальна підготовка, військова освіта, засоби наочності, віртуальна реальність, інтерактивність, професійна підготовка.

Optimizing visual aids during practical training on tactical special training at military universities

Abstract: The current conditions of military aggression demand from military personnel not only a high level of physical and technical training but also the ability to quickly make strategic decisions within complex combat environments. Consequently, the need to enhance military education methods, particularly through the optimization of visual aids, becomes especially significant. In military educational institutions, the primary goal is not only to impart knowledge but also to develop practical skills that can be applied in real combat situations. Visual aids in this process are not merely tools for instruction but serve as effective means for fostering tactical and strategic thinking, enabling cadets to simulate and rehearse a variety of scenarios that closely mirror real-life conditions.

The use of virtual reality, simulators, interactive tables, and multimedia trainers has become a powerful factor in strengthening the acquisition of tactical knowledge and skills. However, the question arises not only of the availability of such resources but also of their effective integration into the educational process. Therefore, this study, examining the criteria

---

¹ Національна академія Служби безпеки України

and principles of visual aid optimization, aims to identify key approaches to enhancing tactical-specialized training, taking into account the latest pedagogical and technical developments.

The article explores the significance of visual aids in the tactical-specialized training of cadets at military higher education institutions. An analysis of modern technologies, such as virtual reality, interactive trainers, and multimedia simulations, has been conducted, demonstrating their role in the effective acquisition of tactical knowledge and skills. A classification of visual aids based on their functional specificity and application in military education is proposed. As a result, the study develops new principles for optimizing visual aids that consider realism, interactivity, and a patriotic orientation in training, all aimed at enhancing the professional preparation of military personnel. This research is a valuable contribution to the methodological foundation of military pedagogy, aligning with the requirements of modern national defense capabilities.

Keywords: tactical-specialized training, military education, visual aids, virtual reality, interactivity, professional training.

Вступ

Сучасні умови військової агресії вимагають від військових кадрів не лише високого рівня фізичної та технічної підготовки, а й здатності швидко приймати стратегічні рішення, орієнтуючись у складних бойових умовах. У зв'язку з цим актуальність удосконалення методів військової освіти, зокрема оптимізації наочних засобів, набуває особливої важливості. У військових навчальних закладах основною метою стає не лише передача знань, а й формування практичних навичок, які можна застосувати в умовах реальних бойових дій. Засоби наочності виступають у цьому процесі не просто інструментом викладання, а ефективним засобом розвитку тактичного та стратегічного мислення, що дозволяє курсантам моделювати і відпрацьовувати різноманітні ситуації, максимально наближені до реальних.

Використання віртуальної реальності, симуляторів, інтерактивних таблиць та мультимедійних тренажерів стає потужним фактором, що підсилює рівень засвоєння тактичних знань та навичок. Однак, актуальним є питання не лише доступності таких засобів, але й їхньої ефективної інтеграції в навчальний процес. Над дослідженням теми працювали такі науковці: Вараксина Н., Гузик Н., Данилюк І., Демченко О., Єрошенко Г., Карпенко В., Клочков В., Краснобокий А., Ліщинська Х., Мітягін О., Осняч М.С., Псьол С.В., Рожеченко В., Рудик О., Соколенко В., Станішовський А., Токарчук М., Царьов О., Шарлай Н., Шевченко К. та інші.

Мета дослідження – визначити основні підходи до вдосконалення тактико-спеціальної підготовки з урахуванням новітніх педагогічних і технічних розробок.

У цій статті здійснено аналіз сучасних засобів наочності, які використовуються у військовій освіті, та їхніх психолого-педагогічних основ, які забезпечують ефективність навчання в бойових умовах. Розглянуто можливості застосування інтерактивних технологій, що допомагають курсантам розвивати не лише професійні, а й психологічні якості, важливі для виконання бойових завдань.

Результати

Принцип наочності у військовій педагогіці займає особливе місце, адже сприяє глибшому розумінню теоретичних знань та їх закріпленню в умовах практичної діяльності. Особливо в умовах воєнної підготовки, коли від ефективності засвоєння матеріалу залежать не лише професійні навички, а й життя та безпека військових фахівців. Наочність у навчанні тактико-спеціальної підготовці військових є важливим інструментом, що дозволяє моделювати складні бойові сценарії, відображати логіку тактичних маневрів та підвищувати рівень підготовленості особового складу до виконання бойових завдань. Наочність виступає не просто засобом передачі інформації,

а трансформується у метод, що забезпечує засвоєння тактичних та стратегічних основ, необхідних для успішної служби в умовах бойових дій.

Зокрема, принцип наочності допомагає не лише показувати окремі елементи бойових дій, але й об'єднувати їх у логічний, послідовний процес. Такий підхід дозволяє військовим курсантам формувати оперативне мислення та швидко адаптуватися до зміни бойових умов. У сучасній військовій педагогіці цей принцип стає невід'ємним компонентом для формування навичок командного прийняття рішень, оцінки оперативної ситуації, швидкого аналізу можливих загроз та реагування на них. Застосування засобів наочності також сприяє розвитку вмінь інтуїтивного сприйняття просторових і тактичних змін, що є критично важливим під час відсічі агресії РФ, де ситуація часто змінюється в умовах непередбачуваних бойових маневрів та зокрема асиметричної війни.

У військовій освіті наочні матеріали набувають особливого значення, адже вони не лише слугують джерелом інформації, а й виконують роль потужного інструмента формування стратегічного та тактичного мислення, адаптованого до реальних бойових умов. У порівнянні зі звичайними навчальними засобами, засоби наочності для військових курсантів мають специфічні особливості, зокрема, високу деталізацію, інтерпретативність, а також здатність моделювати різні сценарії на полі бою, що дозволяє максимально наблизити навчальний процес до практичних реалій. Завдяки застосуванню карт, макетів, мультимедійних симуляцій та інших інтерактивних інструментів, курсантам надається можливість не лише бачити, але й активно аналізувати, моделювати та прогнозувати наслідки тактичних рішень.

Типи наочних матеріалів, що застосовуються у військових навчальних закладах представлено у табл.1

Таблиця 1

Класифікація типів наочних матеріалів

Типи наочних матеріалів	Опис та особливості
Картографічні матеріали	Включають карти, схеми місцевості, тактичні плани, які допомагають візуалізувати просторове розташування сил, об'єктів та інфраструктури. Сприяють формуванню стратегічного та оперативного мислення, дозволяючи аналізувати різні бойові сценарії.
Макети і моделі	Використовуються для відтворення реальних об'єктів і бойових ситуацій у зменшеному масштабі. Забезпечують глибше розуміння просторової логіки та особливостей ландшафту, полегшують планування маневрів та тактичних дій.
Мультимедійні засоби (віртуальні симуляції)	Включають VR/AR симуляції, навчальні відео, інтерактивні презентації, які дозволяють моделювати бойові операції в реалістичному середовищі. Підвищують ефективність підготовки завдяки інтерактивності та можливості відтворення різних сценаріїв.
Фотографії та відеоматеріали	Використовуються для демонстрації реальних ситуацій, техніки і бойових дій. Допомагають курсантам знайомитися з прикладами із реальної військової практики, що сприяє зміцненню навичок швидкого аналізу ситуацій.

Типи наочних матеріалів	Опис та особливості
Тактичні планшети та графічні матеріали	Включають графічні ілюстрації тактичних прийомів, методів оборони і наступу. Полегшують засвоєння складних тактичних концепцій завдяки покроковій візуалізації та графічним інструкціям.
Інтерактивні тренажери	Використовуються для моделювання конкретних військових навичок, таких як стрільба, управління технікою, тактичні маневри. Дозволяють відпрацьовувати практичні навички в умовах, максимально наближених до реальних, що підвищує рівень підготовки.
Схеми і діаграми	Забезпечують чітке пояснення структурних та функціональних взаємозв'язків у військових операціях. Корисні для розуміння складних стратегічних і тактичних концепцій, дозволяють курсантам легше засвоювати системні зв'язки та взаємодії.
Текстові інструкції та алгоритми дій	Містять послідовні описи та алгоритми дій у різних бойових умовах. Допмагають військовим швидко орієнтуватися в специфічних завданнях та підвищують готовність до непередбачуваних ситуацій під час бойових дій.

Сформовано автором за [1-4]

Наочні матеріали, які використовуються у військовій освіті, забезпечують глибоке засвоєння теоретичних знань та розвиток практичних навичок, необхідних для успішного виконання бойових завдань. Однак в умовах динамічних змін у тактичних підходах і зростаючій важливості інтерактивних технологій, постає потреба в оптимізації цих засобів наочності для підвищення їхньої ефективності. Сучасна військова педагогіка має справу з викликами, які диктують необхідність вдосконалення та адаптації наочних матеріалів під конкретні потреби тактико-спеціальної підготовки, забезпечуючи швидкість реагування та гнучкість у прийнятті рішень. Отже, далі розкриємо комплексний підхід до оптимізації засобів наочності, що включає аналіз психолого-педагогічних основ, принципів та критеріїв, які визначають ефективність навчальних матеріалів у військових навчальних закладах.

Психолого-педагогічні основи оптимізації засобів наочності у військовій освіті базуються на глибокому розумінні специфіки сприйняття навчальної інформації в умовах підвищеної психологічної напруги та необхідності швидкої реакції. Використання наочних матеріалів у військовій підготовці не лише сприяє кращому засвоєнню знань, але й формує стійкість та впевненість у курсантів, дозволяючи їм наближатися до умов реального бойового поля без фізичної загрози. Такий ефект досягається завдяки відповідності наочних матеріалів специфічним психофізіологічним потребам військовослужбовців, котрі перебувають у стані постійної готовності до дій.

Завдяки високій візуальній та практичній інформативності, засоби наочності активізують когнітивні процеси, стимулюючи не лише раціональне, але й емоційне сприйняття. Відомо, що під час візуалізації бойових сценаріїв, таких як моделювання тактичних маневрів чи відтворення оперативних задач, у курсантів активізується інтуїтивне мислення та здатність до прогнозування. Внаслідок цього формуються навички стратегічного планування, оперативного аналізу ситуації та прийняття обґрунтованих рішень у нестандартних умовах [5]. Військовий контекст вимагає від курсантів глибокого емоційного залучення та психологічної адаптованості до

ризикованих ситуацій, і саме наочність стає тим інструментом, який дозволяє перейти від теоретичного розуміння до практичної компетентності.

Крім того, наочні матеріали сприяють зниженню рівня тривожності, що є важливим фактором у підготовці військових кадрів. У поєднанні з методами активного навчання, такими як симуляції та інтерактивні тренажери, наочність забезпечує позитивний психологічний ефект, підвищуючи стійкість до стресу та покращуючи адаптивні здібності до швидкоплинних змін на полі бою [6].

Для забезпечення ефективності наочних засобів у військовій підготовці необхідно орієнтуватися на визначені критерії та принципи, які дозволяють досягти максимального навчального результату та сприяють формуванню практичних навичок курсантів. До основних критеріїв вибору наочних матеріалів належать доступність, інтерактивність та релевантність [7].

Наочні матеріали повинні бути легкими для сприйняття, зрозумілими для кожного курсанта незалежно від рівня попередньої підготовки. Доступність також включає фізичну досяжність навчальних ресурсів та можливість їх швидкого й безперешкодного використання у процесі навчання. Засоби наочності мають бути інтерактивними, тобто дозволяти курсанту активно взаємодіяти з навчальним матеріалом, включаючи симуляції, віртуальні тренажери, мультимедійні презентації, які сприяють більш глибокому залученню та емоційному зануренню у навчальний процес. Релевантність передбачає, що засоби наочності мають орієнтуватися на сучасні виклики військової справи, бути адаптованими до специфічних умов воєнної агресії РФ та забезпечувати підготовку курсантів до реалій сучасного бою.

Основні принципи вибору наочних засобів для військової підготовки, які відповідають зазначеним критеріям, включають [1; 8]:

- принцип конкретизації та реалістичності - кожен наочний матеріал повинен максимально точно відображати умови, у яких військові будуть виконувати бойові завдання, враховуючи специфіку ландшафту, противника та тактичних маневрів;
- принцип поступового ускладнення - матеріали повинні структуруватися таким чином, щоб забезпечувати поступове збільшення складності, дозволяючи курсантам адаптуватися до нових завдань і готуватися до вирішення складніших задач;
- принцип практичної спрямованості - наочність має підкріплювати не лише теоретичні знання, але й бути тісно пов'язаною з практичною діяльністю, сприяючи розвитку конкретних навичок і готовності до виконання бойових завдань.

Дотримання зазначених критеріїв і принципів оптимізації наочних засобів забезпечує не лише посилення навчальної ефективності, а й сприяє формуванню інтегрованої педагогічної системи, де кожен компонент навчального процесу орієнтований на розвиток комплексних практичних і стратегічних навичок. У загальній педагогічній картині такі підходи виступають інструментом цілеспрямованої підготовки курсантів до прийняття обґрунтованих рішень у стресових і динамічних умовах сучасного бою. Відповідність наочних матеріалів реаліям бойових завдань дозволяє створити умови для емоційно-когнітивного залучення, що є основою для глибокого засвоєння тактичних навичок та стратегічного мислення. Реалізація цих принципів сприяє органічному поєднанню теорії та практики, що дозволяє курсантам не лише інтелектуально осмислювати матеріал, але й набути цілісного розуміння оперативної обстановки та відточувати власні навички в умовах, максимально наближених до бойових. У такий спосіб оптимізовані засоби наочності стають не просто доповненням до навчальної програми, а фундаментальним елементом, який забезпечує перехід від засвоєння абстрактних знань до формування внутрішньої готовності до дій у конкретних тактичних сценаріях.

У процесі підготовки військових кадрів важливим етапом є не лише теоретичне обґрунтування ефективності наочних засобів, але й розробка практичних рекомендацій для їх оптимального використання. На основі проведеного аналізу стає очевидним, що сучасна тактико-спеціальна підготовка потребує інтеграції інноваційних підходів та технологій, які забезпечують більш глибоке залучення курсантів до навчального процесу, сприяють розвитку оперативного мислення та адаптації до бойових умов.

Наступна частина дослідження зосереджується на конкретних практичних рекомендаціях, орієнтованих на впровадження інтерактивних та адаптивних засобів наочності. Представлені рекомендації покликані підвищити ефективність підготовки шляхом максимального наближення навчальних умов до реальних бойових ситуацій, що, у свою чергу, сприяє формуванню професійної впевненості та оперативної готовності курсантів до виконання тактичних завдань у межах національної оборони.

Моделювання навчальних ситуацій у військовій підготовці є ключовим елементом, що дозволяє наблизити теоретичні знання до реальних бойових умов, створюючи імітацію ситуацій, з якими курсанти можуть зіткнутися під час виконання службових обов'язків. Використання інтерактивних та мультимедійних засобів у цьому контексті стає невід'ємною частиною навчального процесу, оскільки саме вони здатні забезпечити комплексне занурення курсантів у оперативну обстановку. До таких засобів належать віртуальні тренажери, які дозволяють імітувати бойові дії, мультимедійні симуляції, що відтворюють динаміку тактичних ситуацій, та інтерактивні модулі, що вимагають від курсантів ухвалення швидких рішень.

Інтерактивність таких засобів сприяє залученню курсантів не лише на когнітивному, але й на емоційному рівні, що є надзвичайно важливим для формування здатності до швидкої адаптації в умовах стресу та високої напруги. Мультимедійні засоби дозволяють візуалізувати наслідки тактичних рішень, створюючи таким чином ситуації, де кожна дія або бездіяльність курсанта матиме свої наслідки. Завдяки цьому курсанти вчаться не лише розуміти теоретичні аспекти тактики, але й прогнозувати потенційні результати, відчувати відповідальність за прийняті рішення.

Крім того, такі інноваційні методи навчання підвищують рівень інтегрованого мислення, що є критичним у сучасній військовій справі. Курсанти, використовуючи мультимедійні засоби для моделювання бойових сценаріїв, здобувають навички оперативного планування, зважаючи на змінні умови обстановки та можливу поведінку супротивника. Моделювання бойових ситуацій забезпечує не лише засвоєння тактичних навичок, але й формування внутрішньої психологічної готовності до оперативних рішень, що є вирішальним у сучасних умовах військової агресії рф.

Сучасна військова освіта неможлива без технічного забезпечення, яке відповідає новітнім стандартам та враховує виклики, з якими військові зіштовхуються в умовах сучасної війни. Використання технологій віртуальної реальності (VR), спеціалізованих симуляторів та інтерактивних таблиць стало невід'ємною частиною оптимізації наочних засобів, забезпечуючи курсантам можливість вивчати та практикувати складні бойові сценарії у безпечному середовищі [9]. Такі технології дозволяють не лише відтворювати реальні умови, але й адаптувати їх до потреб конкретних військових завдань, даючи змогу військовослужбовцям випробувати тактику, що є критично важливою для успішного виконання бойових операцій.

Віртуальна реальність, завдяки своїм потужним інструментам для моделювання простору і дій, дозволяє створювати віртуальні полігони, де курсанти можуть відпрацьовувати навички в обстановці, максимально наближеній до реальних умов бою. Такі технології забезпечують високий рівень залученості, надаючи можливість курсантам адаптуватися до стресових умов та приймати рішення в режимі реального часу. Симулятори, у свою чергу, дозволяють глибоко відпрацьовувати вузькоспеціалізовані навички, зокрема керування військовою технікою або

координацію дій у команді, такі дії знижують ризик помилок під час виконання бойових завдань, коли кожна секунда має вирішальне значення.

Інтерактивні таблиці також стали ефективним засобом для візуалізації даних, тактичних схем та оперативних планів. Вони дозволяють інструктору швидко змінювати умови завдань, адаптуючи їх до змінної оперативної обстановки. Курсантам це дає можливість краще зрозуміти взаємозв'язки між елементами тактичної картини, що сприяє розвитку стратегічного мислення.

Впровадження цих технологій у військову освіту не лише підвищує ефективність навчального процесу, але й готує курсантів до викликів, з якими вони можуть стикнутися на полі бою. Сучасні технічні інновації стають не просто доповненням, а необхідним інструментом у формуванні здатності до швидкої адаптації, критичного мислення та прийняття зважених рішень у реальних умовах війни, сприяючи зміцненню національної обороноздатності та підготовці професійних кадрів для захисту країни від агресії.

У процесі тактико-спеціальної підготовки використання різноманітних засобів наочності є ключовим для забезпечення комплексного навчального підходу, що враховує специфіку бойових умов. Класифікація засобів наочності, подана на рис.1, розкриває основні типи навчальних інструментів, кожен з яких має свою специфічну роль у формуванні тактичного мислення та практичних навичок [1, 2, 11, 12].

Рис.1 Класифікація засобів наочності для тактико-спеціальної підготовки
Узагальнено автором

За результатами дослідження пропонуємо такі нові принципи оптимізації засобів наочності, спрямовані на покращення тактико-спеціальної підготовки у військових вищих навчальних закладах, забезпечення інтеграції знань, розвиток практичних навичок та адаптацію до сучасних бойових умов:

Принцип реалістичності — наочні матеріали повинні максимально відображати реальні умови бойових дій, моделювати можливі сценарії та ситуації, з якими курсанти можуть зіткнутися на полі бою.

Принцип інтерактивності та залучення — засоби наочності повинні забезпечувати активну участь курсантів у навчальному процесі, дозволяючи взаємодіяти з навчальним середовищем.

Принцип адаптивності та гнучкості — навчальні матеріали мають бути здатними до швидкого оновлення та адаптації відповідно до змін бойової ситуації та специфіки завдань.

Принцип поступовості ускладнення — засоби наочності мають бути структуровані так, щоб забезпечувати поступове ускладнення матеріалу.

Принцип психологічної стійкості — засоби наочності повинні сприяти розвитку стресостійкості та готовності курсантів до ухвалення швидких рішень у стресових умовах.

Принцип національно-патріотичної спрямованості — засоби наочності мають враховувати значення національної оборони та морально-етичні цінності, пов'язані з захистом держави.

Запропоновані принципи створюють основу для оптимального використання наочних засобів у тактико-спеціальній підготовці, забезпечуючи формування професійних навичок та психологічної готовності до сучасних викликів, з якими військові стикаються в умовах реальних бойових дій.

Застосування наочних засобів у військовій освіті, зокрема у процесі тактико-спеціальної підготовки, виходить за рамки простої демонстрації інформації, стає інструментом глибокого занурення курсантів у навчальний процес, формуючи не лише професійні навички, а й інтуїтивне розуміння бойових ситуацій. Інтеграція традиційних та інноваційних підходів до наочності дозволяє забезпечити баланс між перевіреними методами і технологічними новинками, що створюють умови, максимально наближені до реального бою.

Висновки

За результатами даного дослідження висвітлено суттєву роль засобів наочності у вдосконаленні тактико-спеціальної підготовки військових кадрів та підкреслено актуальність розробки оптимальних методик для їх інтеграції в навчальний процес військових вищих навчальних закладів. Відповідно до визначених критеріїв (доступність, інтерактивність, релевантність) і принципів ефективності, було встановлено, що оптимізація засобів наочності має не лише сприяти підвищенню рівня теоретичної обізнаності курсантів, а й формувати в них комплекс навичок, критично важливих для виконання бойових завдань в умовах сучасної війни.

Основною новизною даного дослідження є всебічний підхід до аналізу наочних засобів, що охоплює як традиційні, так і інноваційні технології, зокрема мультимедійні симуляції та віртуальну реальність. Запропонована класифікація наочних засобів на традиційні, мультимедійні, інтерактивні та друковані матеріали дає змогу формувати структуру навчальних інструментів, спрямовану на ефективне досягнення педагогічних цілей. Такий підхід забезпечує більш глибоке емоційно-когнітивне залучення курсантів у навчальний процес, сприяючи розвитку їхніх тактичних і стратегічних навичок.

Застосування психолого-педагогічного підходу дозволило встановити, що використання інтерактивних та мультимедійних засобів позитивно впливає на

здатність курсантів до адаптації у стресових ситуаціях, підвищує рівень їхньої стійкості та готовності до ухвалення рішень в умовах реальних бойових дій. Завдяки інтерактивності та реалістичності таких засобів досягається підвищення ефективності навчання, що сприяє розвитку ключових військових компетенцій, включно зі здатністю працювати у команді, орієнтуватися у динамічній обстановці та прогнозувати результати своїх дій.

Отже, результати цього дослідження свідчать про необхідність комплексної оптимізації засобів наочності у військових вищих навчальних закладах для забезпечення більш високого рівня професійної підготовки курсантів. Запропоновані рекомендації щодо впровадження інноваційних наочних технологій мають потенціал покращити якість тактико-спеціальної підготовки, підвищуючи загальну обороноздатність військових підрозділів та сприяючи формуванню компетентних, стратегічно орієнтованих кадрів, здатних ефективно протистояти сучасним викликам.

Список використаних джерел

1. Демченко, О. М. (2024). Реалізація принципу наочності під час занять із тактико-спеціальної підготовки з майбутніми фахівцями сектору безпеки. *Академічні візії*, (29). <https://www.academy-vision.org/index.php/av/article/download/1007/901>
2. Вараксіна, Н. В. (2022). Використання технологій віртуальної реальності в освіті (аналітичний огляд). *Діяльність НАПН України щодо науково-методичного забезпечення модернізації та реформування освіти: огляд. вид.*, 125-148. https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/737283/1/Varaksina_overview_edition_2022_125-148.pdf
3. Гузик, Н. М., & Ліщинська, Х. І. (2020). Роль інтерактивного навчання в процесі підготовки військових фахівців. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*, (191), 62-65. <https://pednauk.cusu.edu.ua/index.php/pednauk/article/download/671/608>
4. Рахманов, В. (2020). Теоретичні засади підготовки офіцерів в умовах освітньо-інформаційного середовища вищого військового навчального закладу. *Військова освіта*, 243-263. <http://znp-vo.nuou.org.ua/article/view/203580/204379>
5. Мітягін, О., & Карпенко, В. (2021). Формування моделі професійної військової освіти в Україні з урахуванням процедур оперативного планування НАТО. *Військова освіта*, 64-78. <http://znp-vo.nuou.org.ua/article/download/236733/235829>
6. Клочков, В. (2022). Особливості формування психологічної стійкості майбутніх офіцерів Збройних Сил України. *Вісник Національного університету оборони України*, 67-77. <http://visnyk.nuou.org.ua/article/download/263577/264596>
7. Псьол, С. В., Рудик, О. Ю., & Токарчук, М. М. (2021). Способи і засоби для інтенсифікації засвоєння навчального матеріалу з технічних та військових дисциплін. <https://elar.khmnmu.edu.ua/bitstreams/6d847c71-da30-46cc-ab92-754943929c0e/download>
8. Шарлай, Н. М., Соколенко, В. М., Єрошенко, Г. А., Шевченко, К. В., & Федотенкова, Н. М. (2022). Стандартизовані узагальнені критерії викладання сучасних технологій здобувачів вищої освіти (Doctoral dissertation, Полтавський державний медичний університет). http://repository.pdmu.edu.ua/bitstream/123456789/19217/1/kryteriyi%20vykladannya-%20suchasnykh_%20tehnolohiy.pdf
9. Козубцов, І., Данилюк, І., Краснобокий, А., & Вороная, С. (2023). Перспективи використання технологій віртуальної реальності у процесі підготовки військових фахівців (тактичного рівня військової освіти) за сумісними стандартами НАТО. *Вісник науки та освіти*, (11 (17)). <http://perspectives.pp.ua/index.php/vno/article/download/7825/7869>

10. Станішовський, А. (2023). Теорія і практика ігрового навчання із загальновійськових дисциплін у ВНЗ за практиками провідних країн світу. Актуальні питання у сучасній науці, (12 (18)). <http://perspectives.pp.ua/index.php/sn/article/download/8064/8108>
11. Рожеченко, В. М., & Осняч, М. С. (2022). Шляхи удосконалення рівня Тактико-спеціальної, вогневої, фізичної та медико-тактичної підготовки кадрів сил безпеки і оборони України в умовах воєнного стану. <https://er.dduvs.edu.ua/bitstream/123456789/10439/1/29.pdf>
12. Царьов, О. (2023). Актуальні питання організації тактико-спеціальної підготовки. <https://er.dduvs.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/12029/54.pdf?sequence=1&isAllowed=y>